

עניה בק"ש מפני היראה

י"רי יהודה אומר: באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם" - אדם הקורא ק"ש, ורואה על צג המלפון שהוריו מתקשרים אליו, האם יענה?

א) כבוד ויראה שפוסקים עבורם בק"ש

במשנה נחלקו רי מאיר ורי יהודה עד היכן מותר להפסיק באמצע ק"ש: "בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב, ובאמצע - שואל מפני היראה ומשיב, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם". ופסקו הפוסקים כר"י (רי"ף על אתר, רמב"ם, ק"ש, ב, א).

ועל מ"ש "שואל מפני הכבוד" פירש רש"י: "שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום", ועל "מפני היראה" פירש: "אדם שהוא ירא מפניו שלא יהרגנו". ונראה שנסמך על הגמ' בדף ל"ב ע"ב מהו גדר יראה שראוי להפסיק בתפילת לחש וכ"ש בקריאת שמע: "תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו אמר לו: ריקא, והלא כתוב בתורתכם (דברים ד') רק השמר לך ושמור נפשך, וכתוב (דברים ד') ונשמרתם מאד לנפשתיכם- כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום? אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי? אמר לו: המתן לי עד שאפייסך בדברים. אמר לו: אילו היית עומד

לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום - היית מחזיר לו? - אמר לו: לאו. ואם היית מחזיר לו, מה היו עושים לך? - אמר לו: היו חותכים את ראשי בסייף. - אמר לו: והלא דברים קל וחומר; ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר - כך, אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים - על אחת כמה וכמה! מיד נתפיים אותו הגמון, ונפטר אותו חסיד לכיתו לשלום".

ואם לתפילת י"ח פוסק כ"ש לקריאת שמע.

והרמב"ם בפירוש המשניות פירש: "ופי מפני הכבוד הוא לתת שלום או להשיב שלום לאיש ראוי לכבודו, כגון אביו, או רבו או חכם ממנו. ומפני היראה איש שהוא מפחד ממנו כגון אונס או מלשין". משמע ג"כ חשש פיקוח נפש, וכמ"ש הרשב"א (בחידושו, יג ע"ב, ד"ה מתני'), שדעת רמב"ם ורש"י שוה. וביד החזקה (ק"ש, ב, טו) כתב, ש"יראה" היא דווקא מפני מלך או אנס וכיוצא, ו"כבוד" הוא של מי שהוא חייב בכבודו, כגון אביו או רבו. משמע שחילק הרמב"ם בין יראה לכבוד, שיראה הינו בפועל, וכבוד הינו בכוח, שתלוי בציווי. ואילו לרש"י גם יראה וגם כבוד תלוי במציאות ולא בציווי (ונ"מ בין הרמב"ם לרש"י באיש עתיר נכסים שאין חובה לכבדו, אך ראוי להקדים לו שלום). והרא"ש הקשה על רש"י: "ולא נהירא לי, פשיטא שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. ונראה שאביו ואמו ורבו חשוב מפני היראה, דכתיב איש אמו ואביו תיראו, ותנן מורא רבך כמורא שמים". א"כ גם לדעתו,

רשב"א והוסיף את דעת הרמב"ם באנס ומלך. הרי שלדעת הרא"ש, בכלל מצוות יראה להקדים שלום לאביו ולרכו באמצע הפרק ולהשיב אפילו באמצע פסוק. אמנם אם אביו או רבו מוחלים על כבודם שוב לא חיישינן ליראתם, אולם מן הסתם אינם מוחלים". ונראה שהרא"ש והחינוך חלוקים ביניהם, דבחינוך פירש מפני היראה כמו רמב"ם ורש"י. משמע שדעתו שאין מצווים על יראת רבו ואביו תוך כדי ק"ש. ואילו לדעת הרא"ש וש"ע שנקטו דווקא במצווה עליו, אי"כ אין הדגש אם ישנא אותו או לא אלא הדגש אם קיים את המצווה המוטלת עליו ודוחה יראתו של מקום.

ולכן קולתו של החינוך לא שייכת לפסיקת השו"ע. וגם לשיטת הרמב"ם שכתב מפני כבוד - שמצווים על כבודו לא שייכים דברי החינוך, כי במצווה צריך שיהיה מחילה גמורה ולא סגי בכך שאינו מקפיד.

ולכן אם רואה בצג הטלפון שאביו או אמו מתקשרים אליו - עונה להם ואפ"י באמצע פסוק כי מכלל יראתם - להשיב בשלום, כ"ש לענותם לקריאתם "איכה?". ומזה נלמד כונת רב יוסף בקידושין (לא ע"ב): "רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה, אמר: איקום מקמיה שכינה דאתיא".

* ועין שו"ת רדב"ז (ח"א סימן תקנ"ד), שכתב דהא דכבודו מחול - הינו שנפטר הבן מעונש אם לא כבוד, אבל מ"מ אכתי מצווה איכא.

היראה המדוברת היא כלפי המצווה על יראתו ע"פ התורה, ולא ממי שירא ממנו בפועל. וכ"כ הרשב"א (שם), שמפני הכבוד היינו מי שגדול ממנו בחכמה, ואביו ורבו היינו מפני היראה שהיא מצווה ביראתם, וסיים: "וכן פירשוה הגאונים ז"ל".

(ב) השו"ע פסק בשיטת הרא"ש

וכתב השו"ע (סי' סו סעיף א', ע"פ הרא"ש): "בין הפרקים, שואל בשלום אדם נכבד, ומשיב שלום לכל אדם. ובאמצע, שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון: אביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו בחכמה וכ"ש מלך או אנס, ומשיב שלום לאדם נכבד ואפילו באמצע הפסוק, חוץ מפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו שלא יפסיק בהם כלל, אם לא מפני מי שירא שמא יהרגנו".

וכתב בזה המג"א (סק"א) חידוש, שדין זה לא מצוי בימינו: "ומהר"ם טיקטין כתב בגליון הרי"ף בשם נימוקי מהרא"ש: דוקא בפנים חדשות שואל ומשיב שאם לא ישאל יבא לידי שנאה. ובבית הכנסת, שאין אנו שואלין בשלום - חלילה לשאול או להשיב אפ"י מדי"ת לא בין הפרקים ולא בפסוקי דזמרה עכ"ל, ובספר החינוך כתב: ומי שלא ראינו שיקפיד על חבירו כלל - לא יפסיק אפ"י בין הפרקים". וכ"פ המשנ"ב (סק"ב).

וצריך לדעת מהיכן שאב המחבר את דברו שהגדיר מפני הכבוד הינו אדם נכבד, ומפני היראה היינו אביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו בחכמה. משמע שפסק כרא"ש, טור,

